

УДК 656.078.8

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i61.127736>

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Остапюк Б.Б., аспірант (УкрДУЗТ)

Стаття присвячена питанням визначення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту. Виділено фактори та особливості конкурентоспроможності вантажних та пасажирських перевезень. Фактори конкурентоспроможності являють собою причини, виявлення яких дозволяє взяти

необхідні заходи для ефективної діяльності підприємств залізничного транспорту. Також описано фактори конкурентоспроможності, які підрозділяються на зовнішні та внутрішні.

Ключові слова: залізничний транспорт, конкурентоспроможність, вантажні та пасажирські перевезення, конкурентні переваги.

ОСОБЕННОСТИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Остапюк Б.Б., аспирант (УкрГУЖТ)

Статья посвящена вопросам определения конкурентоспособности предприятий железнодорожного транспорта. Выделены факторы и особенности конкурентоспособности грузовых и пассажирских перевозок. Факторы конкурентоспособности представляют собой причины, выявление которых позволяет принять необходимые меры для эффективной деятельности предприятий железнодорожного транспорта. Также описано факторы конкурентоспособности, которые подразделяются на внешние и внутренние.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, конкурентоспособность, грузовые и пассажирские перевозки, конкурентные преимущества.

FEATURES OF COMPETITIVENESS OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

Ostapyuk B. B., postgraduate student (USURT)

The article is devoted to questions of determination of competitiveness of enterprises of railway transport. The factors and peculiarities of competitiveness of freight and passenger transportation are highlighted. The factors of competitiveness are the causes, the identification of which allows to take the necessary measures for the efficient operation of rail transport enterprises. It also describes the factors of competitiveness, which are subdivided into external and internal.

Competitiveness of rail transport depends on: the availability of competitive services (freight and passenger traffic), the competitiveness of logistics and rail infrastructure (if competition is considered for the volume of transit traffic and the attraction of goods flows from other modes of transport).

Keywords: railway transport, competitiveness, cargo and passenger transportation, competitive advantages.

Постанова проблеми. Формування на результатах діяльності залізничного транспорту, виникає потреба у вирішенні складних питань щодо адаптації його до ринкових відносин та підвищення конкурентоспроможності є одним із стратегічних завдань його подальшого розвитку та залежить від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Беручи до уваги тривалу нестабільну економічну ситуацію в Україні, що безпосередньо відбивається на конкурентоспроможності залізничного транспорту, виникає потреба у вирішенні складних питань щодо адаптації його до ринкових відносин та підвищення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням конкурентоспроможності залізничного

транспорті присвячені наукові праці багатьох учених: Воловельська І.В., Гриценко Н.В., Дикань В.Л., Каличева Н.Є., Куделя В.І., Овчиннікова В.О., Полякова О.М., Токмакова І.В., Толстова А.В., Чорний В.В., Широкової О.М., [1-7] та інші.

Незважаючи на значний науковий доробок, нерозкритими залишаються питання, пов'язані із систематизацією особливостей конкурентоспроможності залізничного транспорту в сучасних умовах господарювання.

Мета. Дослідження особливостей конкурентоспроможності залізничного транспорту як частини загального транспортного ринку, що дозволить йому оптимально функціонувати й розвиватися.

Виклад основного матеріалу. В умовах виходу країни із світової економічної кризи залізничний транспорт має багато проблем, такі як високий рівень економічної та політичної нестабільності в державі; активізація процесів реформування залізничного транспорту, тому потребує їх вирішення з метою утримання позитивної динаміки зростання рентабельності галузі та конкурентних позицій в умовах мінливої кон'юнктури світового ринку.

Діяльність залізничного транспорту, як частини єдиної транспортної системи країни, сприяє розвитку продуктивних сил, раціональному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному й економічному розвитку регіонів країни, зміцненню її обороноздатності, розширенню міжнародного співробітництва України. Основними складовими, без яких неможливе здійснення залізничних перевезень як у внутрішньому, так і в міжнародному сполученні, є

інфраструктура та рухомий склад залізничного транспорту.

Фактори конкурентоспроможності залізничного транспорту зазвичай розділяють на зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні). Зовнішні фактори відображають сукупність тих умов, до яких адаптується господарюючий об'єкт транспорту. Саме в зовнішньому середовищі формуються основні характеристики ринку транспортних послуг, тобто його тип, ємність, можливості конкурентів, склад і структура трудових ресурсів тощо. Усі зовнішні фактори різноманітні за своєю природою, характером впливу на конкурентоспроможність транспортного підприємства. Внутрішні фактори визначають як можливість, так і ефективність процесу адаптації господарюючих суб'єктів транспорту до викликів і загроз зовнішнього середовища [2].

З усієї різноманітності підходів до визначення сутності поняття «конкурентоспроможність» жодний з них, на нашу думку, в повному обсязі не відображає специфічної особливості конкурентоспроможності залізничного транспорту, яка залежить від: наявності конкурентоспроможних послуг (вантажні та пасажирські перевезення), конкурентоспроможності логістичної та залізничної інфраструктури (якщо розглядається конкурентна боротьба за обсяги транзитних перевезень та залучення товарних потоків з інших видів транспорту). Також варто говорити і про створення конкурентних переваг, які можуть дати стійкі позиції залізничному транспорту на ринку перевезень (рисунк 1).

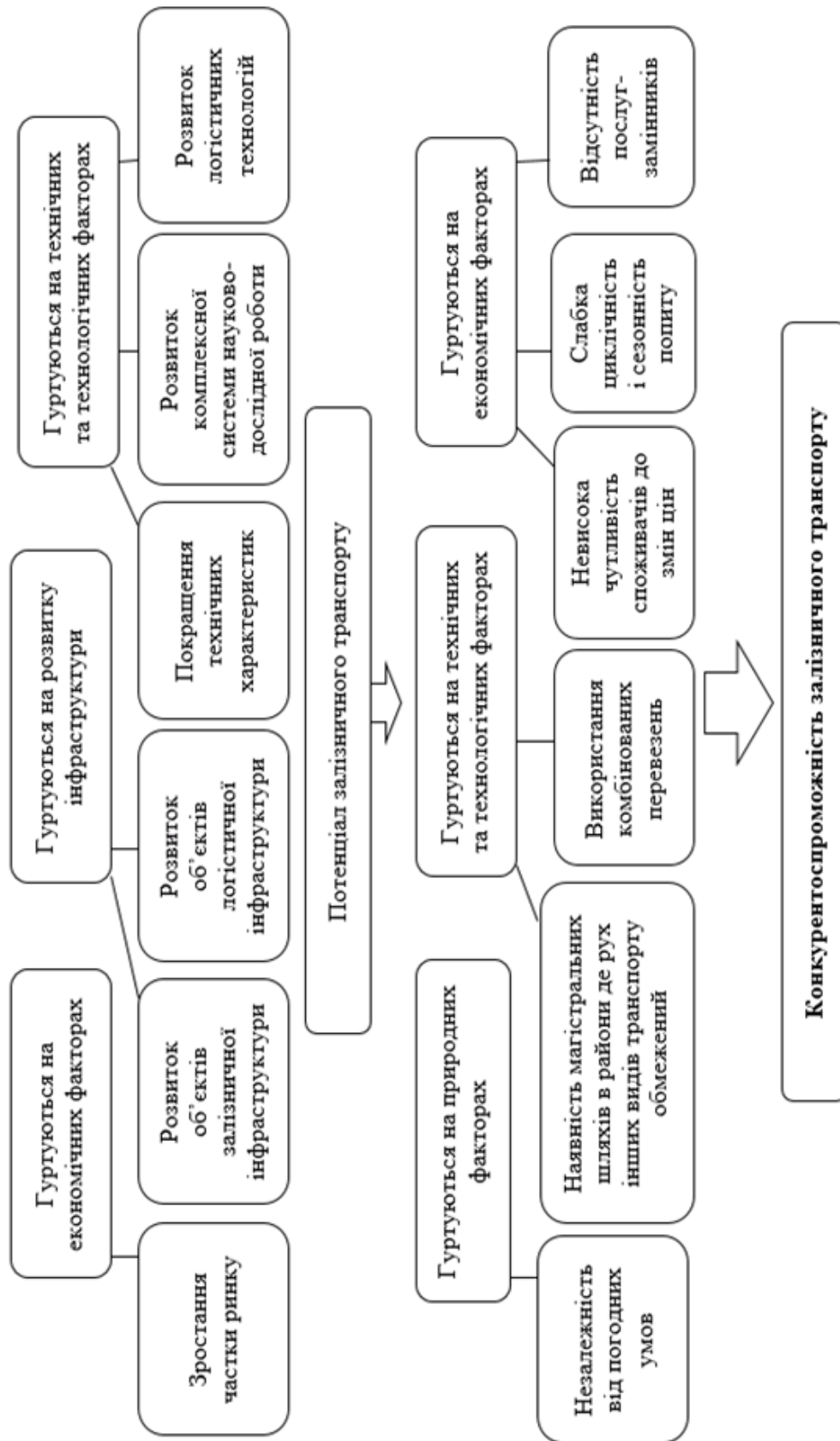

Рис.1. Конкурентоспроможність залізничного транспорту в аспекті конкурентних переваг

Факторами конкурентоспроможності вантажних перевезень є:

1) надійність - відсутність непередбачених недопустимих змін якості в процесі надання послуги;

2) гнучкість – можливість швидко задовольняти потреби вантажовласників, пропонуючи різні системи доставки вантажів (юнімодальні, мультимодальні, інтермодальні);

3) продуктивність – можливість перевезення максимального обсягу вантажу одиницею рухомого складу, здійснення комплектації вантажів для більш повного використання обсягу одиниці рухомого складу;

4) швидкість – спроможність долати великі відстані за менший проміжок часу;

5) вартість – спроможність надавати високоякісні послуги за прийнятною ціною;

6) технічна відповідність – відповідність технічних характеристик рухомого складу умовам, що визначені в угоді про перевезення;

7) збереженість - можливість зберігати значення показників безвідмовності, довговічності і ремонтпридатності вантажів протягом і після транспортування;

8) сумісність з іншими системами – здатність залізничного транспорту та інфраструктури забезпечити безпечний і безперервний рух вантажних поїздів в міжнародному сполученні із визначеним рівнем робочих характеристик, що базується на всіх регуляторних, технічних і експлуатаційних умовах;

9) ритмічність і регулярність – спроможність забезпечити постійні обсяги перевезень на протязі усього року, за будь-яких природних умов, відповідно до встановленого планового рівня;

10) інформативність – забезпечення вантажовласників інформаційною

підтримкою щодо стану, ходу переміщення вантажів;

11) комплексність – надання переліку додаткових послуг, що підвищує зручність користування послугами залізничного транспорту.

Факторами конкурентоспроможності пасажирських перевезень є:

1) безпека - безпечне переміщення пасажирів, що гарантує збереженість здоров'я пасажирів та їх вантажу;

2) комфортність – можливість отримання пасажирями умов, які задовольняють їх вимогам щодо перевезення;

3) швидкість – можливість переміщення пасажирів на далекі відстані за якнайбільш короткий проміжок часу;

4) вартість – спроможність надавати високоякісні послуги за прийнятною ціною, яка конкурентна з ціною перевезень іншими видами транспорту;

5) комплексність обслуговування – можливість надання пасажирам додаткових послуг, що економлять час та кошти на їхній пошук та здійснення;

6) інформативність – забезпечення пасажирів додатковою інформацією, щодо зручності, якості залізничних перевезень, що схиляє потенційних споживачів послуг залізничного транспорту на його бік та створює відчуття турботи про пасажирів.

Особливості конкурентоспроможності вантажних перевезень встановлено:

- інтермодальність – сумісність залізничних систем з іншими видами транспорту;

- інтеропераційність – експлуатаційна та технічна інтеграція залізничної системи;

- адаптивність – напрямки розвитку залізничного транспорту визначаються з урахуванням можливих змін зовнішнього середовища, які можуть

обумовити коректування цілей, пріоритетів та механізмів їх реалізації;

- інноваційність - спрямованість на необхідність постійного застосування технічних, технологічних, організаційних інновацій з метою підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Особливості конкурентоспроможності пасажирських перевезень встановлено:

- адаптивність – необхідність постійного врахування інтересів та вимог пасажирів щодо комфортності, швидкості, безпеки, вартості перевезень, що забезпечує збереження кількості пасажирів, що користується послугами залізничного транспорту;

- швидкість – збільшення швидкості залізничних пасажирських перевезень за рахунок введення швидкісного пасажирського руху (перспективний напрямок), що сприятиме перерозподілу пасажиропотоку на користь залізничного транспорту, що супроводжується високою надійністю, екологічністю, високим рівнем безпеки;

- інноваційність – застосування інновацій у вирішенні питань збільшення якості пасажирських перевезень.

Наявність значної кількості факторів конкурентоспроможності залізничного транспорту зумовлює потребу в їх групуванні. Така необхідність пояснюється різним впливом факторів: одні з них сприяють розвитку, а інші – ускладнюють його.

Склад і значущість кожної групи факторів не постійні. У кожному конкретному випадку відбір факторів для оцінки конкурентоспроможності повинен здійснюватися виходячи з доцільності їхнього вибору в конкретний час, у конкретному місці та стосовно мети аналізу [1].

Проведене дослідження щодо факторів конкурентоспроможності (зовнішніх та внутрішніх) залізничного

транспорту на сучасному етапі засвідчило, що пряма залежність залізничного транспорту від зовнішніх факторів, які характеризують стан економіки, та неможливість впливати на ці фактори безпосередньо відображається на результатах його роботи і конкурентоспроможності на транспортному ринку перевезень.

Основними серед зовнішніх факторів є група політичних (загальнополітична ситуація в країні, зовнішньополітичні зв'язки з іншими державами, забезпечення національної безпеки, геополітичні зміни в країні, створення конкурентного середовища, участь в інтеграційних процесах та міжнародних організаціях) та економічних (зовнішньоекономічна стратегія країни, кон'юнктура світових ринків, державне регулювання галузі, інвестиційний клімат, рівень інфляції, рентабельність та збитковість перевезень, купівельна спроможність споживачів) факторів.

На підставі аналізу внутрішніх факторів впливу на конкурентоспроможність виявлено, що стан справ на залізничному транспорті сьогодні є наслідком нашарування проблем протягом тривалого періоду й прямо вказує на необхідність стабілізації та зупинення стрімкого погіршення ситуації з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності розвитку залізничного транспорту.

Висновки. Отже, до конкурентоспроможності залізничного транспорту необхідно підходити як до складної категорії, що крізь призму специфічних властивостей залізничного транспорту розглядається на рівні внутрішніх та зовнішніх перевезень, безпосередньо залежить від конкурентоспроможності вантажних та пасажирських перевезень та характеризується здатністю залізничного транспорту зберігати стійке положення на ринку перевезень.

На нашу думку, конкурентоспроможність залізничного транспорту залежить від: наявності конкурентоспроможних послуг (вантажні та пасажирські перевезення), конкурентоспроможності логістичної та залізничної інфраструктури (якщо розглядається конкурентна боротьба за обсяги транзитних перевезень та залучення товарних потоків з інших видів транспорту).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко, Н. В. Основні фактори активізації конкурентоспроможності залізничного транспорту України [Електронний ресурс] / Н. В. Гриценко, О. М. Широкова, В. І. Куделя – Режим доступу: archive.kpi.kharkov.ua/View/19695/.
2. Данько М.І. Вибір оптимальної інноваційної стратегії підприємств залізничного транспорту / М.І. Данько, В.Л. Дикань, І.В. Воловельська // Монографія. Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 172 с.
3. Дикань В.Л. Обоснование создания накопительного фонда инвестиционного обеспечения ремонта путевой инфраструктуры железнодорожного транспорта Украины / В.Л. Дикань, Н.Є. Каличева // Научно-теоретический и практический журнал «ОРАЛДЫН ҒЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ». – Казахстан. - №9(45). – 2012. – С. 25-30.
4. Зубенко В.О. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту/ В.О. Зубенко, ЛЮ Коник // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір наук. праць – Харків, УкрДАЗТ, 2015 № 49. – С. 181-184.
5. Каличева Н.Є. Методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту за рахунок управління конкурентними позиціями / Н.Є. Каличева // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – Херсон, 2017. – Вип. 27. – Ч. 1. С. 139 – 142
6. Токмакова І.В. Адаптивна система управління інноваційним розвитком залізничного транспорту України / І.В. Токмакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір наук. праць – Харків, УкрДУЗТ, 2017 № 57. – С. 137-143.
7. Толстова А.В. Оцінка виробничого потенціалу підприємств залізничного транспорту / А.В. Толстова // Четверта науково-практична конференція «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання» (Харків, 27 листопада 2014р.). - Тези доповідей. – Харків, НАНГУ, 2014 – С. 102-105.
8. Полякова О.М. Роль державного регулювання при реформуванні залізничної галузі України / О.М. Полякова // Вісник національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”. Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва – Харків, ХПІ, 2009 №5. – С. 163-167.